

**Kirja-arvioita, haasteita ja multimodaalisuutta – nuoria lukemiseen
kannustavat seikat bookstagrammeissa**

Roosa Berg
kandidaatintutkielma
kirjallisuus
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
kesä 2020
Ohjaaja: Risto Niemi-Pynttäri

Sisällysluettelo

1 Johdanto	2
2 Tutkimuksen taustoitus	3
2.1 Aiempi tutkimus bookstagrammeista	3
2.2 Tutkimuskysymykset, menetelmät ja tutkimusetiikka	4
2.2 Lukutaito ja lukuhalu	6
3 Lukemiseen kannustavat seikat bookstagramissa	8
3.1 Oman lukukokemuksen jakaminen	8
3.2. Yhteisöllisyys bookstagrammeissa	11
3.3 Lukeminen ja lukuharrastus monipuolisena prosessina	15
4 Kännyköillä luuhaavat nuoret – mitä hyötyjä Bookstagramilla on tavoitettavuuden kannalta	17
4.1 Sosiaalinen media - nuorten ja nuorten aikuisten areena	17
4.2 Osallisuuden kokemus sekä vertaisten merkitys	19
4.3 Multimodaaliset tekstit	21
4.4 Monipuolisia lajeja ja lukutapoja	23
5 Päätäntö	26
Lähteet	28

1 Johdanto

Niin kauan kuin maailmassa on ollut kirjallisuutta, on kirjallisuudesta ja sen laadusta keskusteltu niin yksityisesti kuin julkisillakin foorumeilla. Kriittinen keskustelu kirjallisuuden ympärillä juontaa juurensa jo antiikin ajalta, jonka jälkeen keskiajalla trubaduurit toimivat keskustelun välittäjinä, mistä keskustelu siirtyi kirjallisiin salonkeihin (Korhonen 2012, 59). Kirjallisuuskritiikkejä on julkaistu suurissa sanomalehdissä sekä alan erikoisjulkaisuissa, ja niin radio- kuin tv-kanavatkin ovat saaneet omat kirjallisuusohjelmansa. Internetin yleistyttyä kirjallisuuskeskustelu on löytänyt taas uusia ilmenemismuotoja. Keskustelu on siirtynyt erilaisille kirjallisuusaiheisille sivustoille (kuten Kiiltomato.net), lehtien verkkoversioihin ja niiden kommenttiosioihin sekä toimittajien ja harrastajien kirjoittamiin kirjablogeihin.

Internet ja sosiaalinen media ovat osaltaan mahdollistaneet myös sosiaalisen median keskustelun demokratisoitumisen, myös kirjallisuuden teemojen osalta. Sosiaalinen media ja siellä yhä lisääntyvät kirjallisuussisällöt ovat mahdollistaneet sen, että kirjallisuuden kuluttajat pääsevät yhä enemmän osaksi kirjallisuuskeskustelua. Ennen keskustelua hallitsivat paljon rajatummalla piirillä, esimerkiksi ammattikriitikot- ja toimittajat, kun taas nykyään lähes kaikilla halukkailla on mahdollisuus ottaa osaa keskusteluun (Jaakkola 2019, 92). Sosiaalisen median yleistymisen myötä niin opiskelijat, kotiäidit, työssäkäyvät kuin muihin medioihin ammatikseen kirjoittavat pääsevät ääneen ja tuomaan esille omia mielipiteitä ja mieltymyksiään eri aiheista, esimerkiksi juuri kirjallisuudesta.

Kuvapalvelu Instagram liittyi 2010 kasvattamaan sosiaalisen median kanavien joukkoa. Päivittäin uutta sisältöä tuottavia käyttäjiä on vuonna 2020 jo yli biljoona (Instagram 2020b). Palvelun tarkoituksena on, että käyttäjät voivat lisätä omalle tililleen kuvia, videoita ja vuorokauden ajan profiilissa näkyviä tarinoita sekä merkitä kuviinsa aihetunnisteita (eli hashtageja #) ja toisia käyttäjiä, tykkäillä kuvista ja kommentoida toisten käyttäjien kuvia. Edellä mainitut asiat luovat palveluun juuri sosiaalisen median aspektin eli mahdollistavat ja tukevat vuorovaikutusta käyttäjien välillä. Käyttäjätilejä palveluun ovat luoneet yksityishenkilöt, julkisuuden henkilöt, yritykset ja yhdistykset vain muutamia esimerkkejä mainitakseni. Monet tilit keskittyvät usein jonkin tietyn teeman tai harrastuksen ympärille.

Vaikka Instagram keskittyy pääasiassa visuaalisen ja audiovisuaalisen materiaalin jakamiseen, löytyy palvelun viidakosta myös keskustelua kirjallisuudesta ja kirjoista. Kirjoihin

keskittyneitä käyttäjätilejä kutsutaan englannista peräisin olevalla termillä ”bookstagram”, joka on yhdistelmä sanoista “book” ja “Instagram”. Termiä käytetään suomenkielisessäkin keskustelussa, mutta hashtagien joukosta löytyy myös suomennettu termi ”kirjagram”. Tässä tutkimuksessa käytän kuitenkin kansainvälistä termiä, sillä usein kotimaiset käyttäjät suosivat kyseistä termiä enemmän kuin kotimaista vastinetta. Bookstagramsissa tilien ylläpitäjät julkaisevat kuvia ja niiden yhteydessä erilaisia tekstejä lukemistaan kirjoista. Tilien ylläpitäjät merkitsevät ahkerasti muita bookstagrammaajia julkaisuihinsa ja kommentoivat toistensa julkaisuja, mikä lisää bookstagrammaajien välistä yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta.

Instagramin lisäksi kirjallisuuteen liittyvää digitaalista sisältöä löytyy muun muassa Twitteristä, Youtubesta, Tiktokista, podcasteista ja Goodreadsista. Kiinnostavaa on huomata, että kirjallisuusteemaista sisältöä löytyy yhä enemmän alustoilta, jotka keskittyvät viusaalisuuteen tai multimodaalisiin teksteihin. Kuitenkin internetin ja sosiaalisen median yleistymistä on pidetty usein uhkana lukutaidolle ja lukuhalulle. Useilla foorumeilla valitetaan, kuinka nuoret tarttuvat mieluummin älypuhelimeen kuin kirjaan. Bookstagramien pitäjät ovat yleensä kuitenkin nuoria tai nuoria aikuisia ja heidän kohdeyleisönsä voidaan ajatella olevan enimmäkseen suunnilleen saman ikäisiä. Uskon yhdeksi syyksi tähän sen, että bookstagramit toimivat Instagramissa, jota käytetään useimmiten älypuhelimilla. Tämän voidaan ajatella vievän kirjallisuuskeskustelun lähemmäksi nuoremman sukupolven mukavuusalueita. Vaikka sosiaalinen media mielletään yhteisölliseksi alustaksi, voi se silti lisätä nuorten yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden tunnetta. Esimerkiksi osana nuorille suunnattua “Aidosti minä”-kampanjaa tehdyssä tutkimuksessa 38 % vastaajista kertoi soken lisänneen yksinäisyyden tunnetta (Elisa 2020). Tässä tutkielmassani haluan kuitenkin pohtia myös sosiaalisen median etuja lukuharrastuksen pariin kannustamiseen ja pohtia sitä, miten sosiaalinen media voi antaa lukuharrastukselle uusia puolia.

2 Tutkimuksen taustoitus

2.1 Aiempi tutkimus bookstagramsista

Instagramia ja sinne tuotettua sisältöä on tutkittu lähivuosina laajasti sekä Suomessa, että kansainvälisesti, mutta akateemista tutkimusta kirjallisuuteen liittyvistä bookstagramsista ei ole vielä juurikaan tehty, varsinkaan kotimaisella tutkimuskentällä. Kiinnostavin julkaisu aiheesta on Maarit Jaakkolan (2019) artikkeli, jossa Jaakkola tutkii bookstagramsia erityisesti

siitä näkökulmasta, millaisina kritiikkeinä tai arvosteluina ne voidaan nähdä. Toinen kiinnostava julkaisu on Kanadassa julkaistu Rima Hammoudin (2018) maisterintutkielma, jossa Hammoudi haastatteli kymmentä nuorta (iältään 14–17 vuotta) bookstagrammaajaa tutkien bookstagramin vaikutusta heidän lukuharrastukseensa. Hammoudin tutkimus onkin valitun tutkimusmenetelmän osalta erittäin kiinnostava, sillä haastattelututkimuksessa bookstagrammaajat pääsevät itse ääneen. Tällä tavoin suoritettut tutkimukset ovat vielä harvinaisia aiheen tutkimuskentällä, vaikka haastattelututkimuksille tarvetta olisikin aiheen perinpohjaisen tutkimisen kannalta.

Kartoittaessani aiheesta kirjoitettuja tutkimuksia onnistuin löytämään edellä mainittujen julkaisujen lisäksi ainoastaan muutamia ei-akateemisia julkaisuja. Kirjablogeista on sen sijaan kirjoitettu kotimaisella kentällä jonkin verran, esimerkkeinä mainittakoon Raisa Aution (2015) ja Laura Kuivalahden (2019) pro gradu -tutkielmat. Sosiaalisen median jatkuvan kasvun ja monimuotoistumisen aikana on tärkeää ja mielekästä tutkia uusissa ympäristöissä muodostuvaa kirjallisuuskeskustelua. Lukuhalun lisäämisen näkökulmasta on erittäin tärkeää suunnata katse niihin alustoihin, joita nuoret lukijat käyttävät, jotta kirjallisuuskeskustelu tavoittaa myös heidät.

Tutkielmani sijoittuu sosiologisen kirjallisuudentutkimuksen kentälle. Sillä tarkoitetaan kirjallisuuden yhteiskunnallista luonnetta tarkastelevaa tutkimusta, esimerkiksi juuri lukijakuntaan liittyvää tutkimusta (Hosiaisuusluoma 2003, 433). Tutkielmani voidaan ajatella tarkemmin liittyvän myös lukijatutkimuksen pariin, sillä bookstagramin pitäjät ovat ahkeria lukijoita ja tutkimuksessa keskityn juuri tutkimaan ilmiön vaikutusta lukemiseen ja lukuharrastukseen liittyviin emootioihin.

2.2 Tutkimuskysymykset, menetelmät ja tutkimusetiikka

Tutkimukseni tavoitteena on luoda katsaus bookstagram-ilmiöön erityisesti lukuharrastuksen monipuolistumisen näkökulmasta ja pohtia, voiko aina niin parjattu sosiaalinen media myös kannustaa kirjallisuussisältöjen ja lukemisharrastuksen pariin. Tutkimustani ohjaavat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Millä keinoin bookstagramit voivat kannustaa lukemiseen ja monipuolistavat lukuharrastusta? Mitkä bookstagramin elementit tukevat tätä?

2. Mitä etuja Instagramilla sosiaalisen median alustana on erityisesti nuorten lukijoiden tavoitettavuuden kannalta?

Keräsin tutkimukseni aineiston Instagramin sisäisen hakukoneen avulla käyttämällä hakutermiä #kirjagram. Käytin hakusanana bookstagram-sanana kotimaista vastinetta ennen kaikkea saadakseni aineistoon juuri suomalaisia bookstagram-julkaisuja sekä välttääkseni suhteettoman suuren otoskoon (termillä #bookstagram löytyi 43 900 000 julkaisua toukokuussa 2020). Hakusanalla rajaamisesta huolimatta aineisto on niin laaja (termillä #kirjagram julkaisuja löytyi 56 000 toukokuussa 2020), että kaikkien julkaisujen analysointi olisi tutkimukseni resursseilla mahdotonta. Tämän takia rajasin aineistoa lisää tutkimalla julkisia postauksia kahden viikon ajanjaksolla huhti-/toukokuussa 2020. Tältä aikaväliltä rajasin pois kustantamoiden, kirjastojen ja muiden yritysten, yhdistysten, kirjailijoiden sekä instituutioiden postaukset, sillä tutkimukseni ei käsittele näiden toimijoiden käyttäytymistä sosiaalisessa mediassa. En myöskään analysoinut niitä postauksia, joissa profiilia ei ollut määritelty bookstagramiksi tai kirjablogiksi. Kaikki analysoimani julkaisut olivat julkisia, eli käyttäjät olivat asettaneet itse julkaisunsa näkymään kaikille ilman, että julkaisu näkyisi vain käyttäjän hyväksymille seuraajille.

Vaikka kuvat ovatkin yksi keskeisimmistä ja kiinnostavimmista elementeistä bookstagrammeissa, koin silti tutkimuseettisistä syistä, etten voi käyttää niitä osana kandidattutkielmaani. Tämä on harmillista, sillä kuvat olisivat elävöittäneet tutkielmaani ja avanneet paremmin bookstagram-ilmiötä Instagramiin perehtymättömälle lukijalle. Syy tähän valintaan pohjaa omaan tutkimusetiikkaani. Kuvien kohdalla tulisi mahdolliseksi ongelmaksi esimerkiksi tekijänoikeudelliset syyt, sillä joutuisin pyytämään jokaiselta käyttäjältä luvan käyttää heidän julkaisemaansa kuvaa tutkimuksessani. Myöskään esimerkiksi Jaakkola ei ole julkaissut käyttäjien kuvia bookstagramia käsittelevässä tutkimusartikkelissaan, vaan perustaa tutkimuksensa Instagramista saamallaan kvalitatiiviselle datalle sekä omille havainnoilleen (Jaakkola 2019).

Lisäksi vaikka suurin osa bookstagram-tileistä on julkisia, ylläpitäjät ovat usein tavallisia yksityishenkilöitä, joiden henkilötietoja haluan suojella. Vuonna 2018 voimaan tullut GDPR-asetus (General Data Protection Regulation) eli Euroopan Unionin yleinen tietosuojasetus on esimerkiksi tiukentanut henkilötietojen käsittelyä parantaakseen ihmisten henkilötietojen suojaa sekä yleistä tietosuojaa (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2020a). Jossain mielessä

henkilökohtaiset julkaisut sosiaaliseen mediaan voidaan pitää henkilötietona, erityisesti, jos niistä ilmenee esimerkiksi henkilön asuinpaikka tai henkilön kasvot näkyvät kuvassa. Tästä johtuen päädyin tässä tutkimuksessa anonymisoimaan henkilötiedot, eli en viittaa yksittäisiin Instagram-käyttäjiin heidän nimellään tai nimimerkillään. En myöskään lainaa suoria sitaatteja heidän kirjoittamistaan julkaisuista, jottei yksittäisiä käyttäjiä voida tunnistaa tutkimusaineistosta. Tästä johtuen puhun aineistosta tekemistäni huomioista yleisellä tasolla viitaten ja vertaillen huomioitani esimerkiksi Jaakkolan tutkimuksessaan tekemiin huomioihin (Jaakkola 2019). Lukijalle voi herätä kysymys miksi kirjablogeja voi tutkia vapaammin kuin bookstagram-tilejä, mutta syynä näen itse sen, että yksityishenkilön sosiaalisen median tili on lähempänä henkilötietoa kuin varsinainen blogi. Toisaalta etu valitsemassani menetelmässä on se, että tällöin aineistoni ei järky, vaikka jokin julkaisu tai käyttäjätili poistettaisiin myöhemmin. Tämä myös tukee GDPR-asetuksen kohtaa, jossa henkilöllä on “oikeus tulla unohdetuksi” (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2020b), sillä näin tutkimukseni ei riipu yksinomaan rajatusta määrästä käyttäjiä ja yksilö voi poistaa tietonsa ilman että se horjuttaa tutkimustani.

Aineiston analyysiin vaikuttaa toki lisäksi se kaikki tieto, jonka olen saanut bookstagramsista oman sosiaalisen median käyttöni myötä. Olen itse seurannut eri bookstagram-tilejä jo muutaman vuoden, joten tietoni ei ole aina kohdennettavissa yksinomaan edellämainitsemaani tutkimusaineistoon. En voi siis sanoa aloittavani tätä tutkimusta täysin tyhjältä pöydältä. Pysin kuitenkin parhaani mukaan esittelemään tutkimuksessani havaintoja edellämainitsemani aikaikkunan sisällä kerätystä aineistosta.

2.2 Lukutaito ja lukuhalu

Lukutaito on ollut kautta aikain suomalaisessa kulttuurissa arvostettu taito. Yhteiskunnallisesti lukutaitoa pidetään keskeisenä taitona sivistyksen ja demokratian näkökulmasta. Lukutaito vaikuttaa myös kansalaisten koulutukseen ja kykyyn osallistua yhteiskunnallisten asioiden hoitamiseen. Nykyaikana lukutaito on tärkeä taito myös sen kannalta, että median on saavuttanut merkittävän aseman yhteiskunnassa. Niin palvelut kuin työt ovat siirtyneet hyödyntämään internetiä ja teollistuneissa maissa kyky lukea digitaalisten ympäristöjen tekstejä on noussut yhä tärkeämmäksi. (Kupiainen & Sintonen 2009, 37–40.) Erityisesti lasten ja nuorten lukemiseen ja lukutaitoon kiinnitetään laajasti huomiota eri foorumeilla ja sitä tutkitaan paljon. Kansainvälisesti lukutaitoa on tutkittu laajasti vuoden 2018 PISA-

tutkimuksessa, jossa lukutaito on ollut pääpainona aiemmin vuosina 2000 sekä 2009. Tutkimuksessa todettiin, että vaikka suomalaisnuorten lukutaito oli tippunut hieman edellisestä PISA-tuloksesta, ovat suomalaiset nuoret silti vielä hyviä lukijoita kansainvälisellä tasolla. (Leino et al. 2019.)

Käsitteenä lukutaito on nykyisin monipuolinen. Kiinnostavia käsitteitä tutkimukseni kannalta ovat muun muassa sosiokulttuurinen lukutaito ja monilukutaito. Sosiokulttuurisessa lukutaidosta puhuttaessa kirjoittamista ja lukemista pidetään molempia tärkeinä osina lukemisen käsitettä. Lisäksi tällöin korostetaan lukemisen tilannesidonnaisuutta ja sitä, että lukija pystyy toimimaan tekstien tuottajana sekä tulkitsijana erilaisissa tilanteissa (Herkman & Vainikka 2012b: 23). Monilukutaito taas on eräänlainen laaja kattotermi, joka sisältää kyvyn tuottaa ja tulkita erilaisia tekstejä, taidon käsitellä tekstejä erilaisissa konteksteissa sekä ylipäättänsä kyvyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoja sekä tekstejä eri muodoissa ja erilaisten välineiden avulla (Luukka 2013). Monilukutaito on erityisen tärkeä tuottaessa ja tulkitessa erilaisia multimodaalisia tekstejä, joita sosiaalinen media on pullollaan. Multimodaalisista teksteistä kerron tarkemmin luvussa 4.3. Ylipäättänsä molemmat edellä mainitut lukutaidon alueet ovat erittäin tärkeitä sosiaalisen median aikakaudella, kun käyttäjät ovat sekä lukijoita että tekstin tuottajia ja sosiaalisen median tekstit ovat monimuotoisia.

Lasten ja nuorten median käyttöä tutkivassa tutkimuksessa nousi esiin, että monella nuorella kiinnostus kirjoihin laski radikaalisti teini-ikään tultaessa (Aikakausimedia 2019 & Tilastokeskus 2017). Vaikka myös naisten lukuaktiivisuus oli laskenut, erityisen vähän aktiivisia lukijoita oli 15–24-vuotiaiden miesten joukossa. Tilastokeskuksen raportissa syyksi tähän epäillään sosiaalisen median käytön kasvua, jonka ajatellaan vievän aikaa muun muassa lukemiselta (Tilastokeskus 2017). Puhelimen ja sosiaalisen median mainittiin lukemista häiritseväksi tai lukemista mieluisammaksi ajanvietteeksi useissa ikäryhmissä ikäjakaumalla 7–59-vuotiaat (Martikainen 2019, 19-38). Erityisesti juuri lapsia ja nuoria koetetaan kannustaa lukemisen pariin esimerkiksi erilaisilla valtakunnallisilla kampanjoilla, esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen lanseeramalla Lukuliikkeellä (lukuliike.fi 2020). Muun muassa Leino ja Nissinen (2018) havaitsivat tutkimuksissaan lukemiseen kielteisesti suhtautuvien nuorten lukutaidon heikommaksi kuin lukemiseen positiivisesti suhtautuvien nuorten (Leino & Nissinen 2018, 56). Muun muassa näiden syiden valossa on tärkeää pohtia miten nuoret saataisiin innostumaan lukemisesta ja millaisia väyliä pitäisi käyttää, jotta tietoa kirjallisuudesta ja lukemisesta tavoittaa nuoret.

3 Lukemiseen kannustavat seikat bookstagramissa

Tässä luvussa valotan omia huomioitani siitä, kuinka bookstagramit voivat parhaimmillaan kannustaa lukuharrastuksen pariin ja mitä uutta ne voivat antaa lukuharrastukselle. Pohdin kysymystä erityisesti aineistostani nousseiden elementtien ja teemojen valossa sekä tutkimuskirjallisuuteen nojaten. Ensiksi valotan bookstagrameissa tapahtuvaa oman lukukokemuksen ja -harrastuksen jakamista. Toisessa alaluvussa taas pohdin yhteisöllisyyden merkitystä esimerkkeinä muun muassa erilaiset lukuhaasteet. Lopuksi pohdin lukemista monipuolisena ja inhimillisenä prosessina sekä sitä, millaisia lukemiseen liittyviä tuntemuksia havaitsin aineistostani.

3.1 Oman lukukokemuksen jakaminen

Bookstagramin ydintarkoituksena voidaan pitää juuri oman lukemisen jakamista muille innokkaille lukijoille sekä keskustelua kirjoista ja lukemisesta. Kuvat näyttävät suurta roolia bookstagrameissa, onhan Instagram vahvasti kuviin keskittynyt sosiaalisen median alusta. Yleensä kuvissa esiintyy luetun kirjan kansi, kokoelma kirjoja, kuva kirjan aukeamasta tai koko kirjahylly. Saattaapa kuvassa esiintyä esimerkiksi kuva puhelimesta ja sitä kautta ääni-/sähkökirjasta. Kuvat ovat yleensä laadukkaita ja niiden ottamiseen moni bookstagrammaaja näkee selvästi vaivaa ja monet käyttäjät myös kehuvat ahkerasti toistensa kuvia erityisesti esteettisestä näkökulmasta. Kirjojen lisäksi kuvissa näkyy erilaisia koristeita, esimerkiksi kasveja, kahvikuppeja, valosarjoja tai ruokaa. Myös lukupaikka näkyy usein kuvassa, kirjoja luetaan mukavasti sohvanurkassa tai parvekkeella aamukahvin kanssa. Kauniit ja viihtyisät kuvat lisäävät vaikutelmaa lukemisen miellyttävyydestä ja auttavat lisäämään lukemiseen liittyviä positiivisia mielenyhtymiä.

Aineistossa useat julkaisut sisälsivät käyttäjän arvion kyseisestä kirjasta, ja näissä teksteissä oli suuriakin eroja keskenään. Muutamissa postauksissa kuvateksti oli kokonaan jätetty pois ja osassa kirjaa oli kuvattu yhdellä tai kahdella virkkeellä. Toisaalta osa julkaisuista muistuttaa muodoltaan perinteisimpiä kirjallisuuskritiikkejä. Alussa usein esitellään teoksen tiedot, kuvailtaan kirjan tapahtumia, nostetaan mahdollisesti esille kiinnostava sitaatti kirjasta ja lopuksi kerrotaan oma mielipide teoksesta. Osa bookstagrammaajista hyödyntää erilaisia emojeita (esimerkiksi tähtiä, kasveja, eläimiä) arvostellessaan kirjan antamalla sille vaikkapa kolme tähteä viidestä. Saman huomion teki myös Jaakkola tutkimuksessaan (Jaakkola 2019,

101). Bookstagramsissa esitetyt arviot voidaan usein nähdä positiivisiksi tai mahdollinen kritiikki esitetään mahdollisimman neutraalisti. Aineistossa esiintyi hyvin vähän postauksia, joissa olisi arvosteltu kirjaa radikaalisti tai jopa kehoitettu muita bookstagrammaajia välttämään kirjan lukemista. Yleensä vaikka kirja ei olisi noussut suureksi suosikiksi, yritettiin kysellä, oliko joku muu kenties pitänyt siitä, tai mietittiin rakentavasti, miksi kirja ei imenyt kyseistä henkilöä mukaansa. Bookstagrammaajat kertoivat yleensä myös julkaisussaan mahdollisista ennakkosenteistaan kirjaa kohtaan esimerkiksi kertomalla odottaneensa innokkaasti suosikkikirjailijansa uutuutta tai kuulleen kirjasta ylistäviä tai ristiriitaisia arvioita muilta bookstagrammaajilta. Hyvistä lukukokemuksista taas intoiltiin urakalla: kirjaa kuvailtiin mielettömäksi ja se ahmittiin. Tarinan kerrottiin menevän ihon alle ja suosikkisarjojen jatko-osista intoiltiin. Jatko-osaa odotellessa luettiin monesti sarjan edellisiä osia uudestaan, esimerkiksi Suzanne Collinsin uusin kirja “Balladi laululinnuista ja käärmeistä” ilmestyi toukokuussa 2020 ja jokunen luki tästä innoittuneena sarjan aiempia osia. Myös esim adaptaatiot, joko jo ilmestyneet tai tulevat, innostivat tarttumaan kirjaan. Tämä näkyi muun muassa Sally Rooney’n “Normaaleja ihmisiä” teoksen kohdalla, sillä kyseiseen kirjaan perustuva tv-sarja sai ensi-iltansa toukokuussa 2020.

Pohdin pitkään aineistoa tutkiessani, millä nimellä kutsuisin tällaisia julkaisuja. Osa bookstagrammaajista nimesi tekstinsä arvosteluiksi ja jotkut arvioiksi, mutta valtaosa käyttäjistä ei määritellyt julkaisujaan tällä tavoin. Vaihtoehtoina punnitsin arvion lisäksi sanoja arvostelu sekä kritiikki, jotka esimerkiksi Kielitoimiston sanakirjan mukaan ovat synonyymejä toisilleen (Kielitoimiston sanakirja 2020). Tästä huolimatta kritiikki kaikui omaan korvaani liikaa vanhaa aikaa sekä institutionaalisuutta, samoin kuin sana arvostelu, joka kuulosti arvottavammalta. Tästä syystä päädyin kutsumaan tekstejä yleisesti arvioiksi, sillä kirja-arvio kuulostaa mielestäni siltä, että lukija arvioi kirjan hyviä ja huonoja puolia omasta näkökulmastaan mutta ei pyri arvottamaan kirjaa. Jaakkolakin pohti sopivaa sanaa, jolla nimittää näitä julkaisuja, ja päätyi englanninkieliseen termiin “review” todeten kuitenkin myös, että tekstejä voisi enemmän luonnehtia suositteleviksi kuin arvioiviksi (Jaakkola 2019, 105).

Artikkeleissaan Jaakkola esittelee termin “vernacular reviews”, jolla hän nimittää käyttäjien esimerkiksi Instagramiin ja YouTubeen tekemiä arvioita (Jaakkola 2018 & 2019). Tässä tutkimuksessa käänän termin suomeksi muotoon “kansankieliset arviot”. Tällaiset arviot heijastavat juuri tavallisen käyttäjän makua ilman, että taustalla toimii jokin yhteisö tai instituutio. Näitä arvioita julkaistaan yleensä audiovisuaalisilla alustoilla. (Jaakkola 2018, 10.)

Kriitikon asema ei näin ole enää rajatun joukon hallussa, vaan nyt arviot ovat käyttäjältä toiselle käyttäjälle (Jaakkola 2019, 92). Bookstagramien julkaisut ovat oivallinen esimerkki tällaisista kansankielisistä arvioista, jotka on suunnattu muille tuotteen käyttäjille, tässä tapauksessa toisille lukijoille. Kuten jo aiemmin totesin, arvioiden muoto riippuu suuresti käyttäjästä, joten arviot voivat olla lyhyitä ja esitteleviä, pidempiä ja analyysoivia tai jotain näiden väliltä. Näin ollen arvioiden kirjo bookstagrammeissa on monipuolinen ja tarjoaa valinnanvaraa käyttäjille löytää juuri itseään puhuttelevia arvioita.

Osa julkaisuista toimii väylänä ohjata lukija käyttäjän toisen kirjallisuusmedian pariin, esimerkiksi blogin, kirjatuben, Goodreads-palvelun tai podcastin, lukemaan käyttäjän pidemmän analyysin aiheesta. Osa käyttäjistä totesi käyttävänsä bookstagramia koska ei jaksanut perustaa kirjablogia tai muuta mediaa, johon sisällöntuottaminen koettiin vaivalloisemmaksi. (Jaakkola 2019,102.) Nuoret bookstagrammaajat kertoivat Hammoudin tutkimuksessa bookstagramin lisänneen heidän haluaan pitää kirjaa lukemistaan teoksista, ja he kokivat bookstagramin tukevan sekä tavoitteellista lukemista että kirjoittamista. Neljä vastaajaa kymmenestä kertoi myös lukemisensa lisääntyneen bookstagramin aloittamisen myötä. (Hammoudi 2018: 33-34.) Aineistossa huomasin kuukauden vaihtumisen kohdalla, että bookstagrammaajat usein muodostavat lyhyen katsauksen edellisen kuukauden aikana lukemistaan kirjoista, pohtien kuinka monta kirjaa tuli luettua ja mikä kirja nousi minkäkin kuukauden suosikiksi. Tämä oli yksi monista bookstagrammeissa esiintyneistä tavoista jäsentää ja mitata omaa lukemistaan. Muista tapoja olivat erilaiset haasteet, joista kerron enemmän seuraavassa alaluvussa.

Julkaisujen kieli oli usein suomi mutta myös englanninkielisiä julkaisuja esiintyi paljon sekä suomeksi ja englanniksi kirjoitettuja julkaisuja. Kommentteja kirjoitettiin myös molemmilla kielillä, mikä kuvasti yhteisön kansainvälistä puolta. Mielenkiintoista oli myös huomata, kuinka yhteisö on luonut omia termejä, jotka ainakin itselleni eivät olleet tuttuja muista yhteyksistä. Esimerkiksi hyllynlämmittäjiksi, tai tuttavallisemmin hylläreiksi, kutsuttiin kirjoja, jotka olivat olleet pitkän aikaa lukematta bookstagrammaajan hyllyssä. Kiinnostava termi oli myös välipalakirja, jolla tarkoitettiin monessa yhteydessä yleensä nopeasti luettua ja monesti viihteellistä kirjaa, joka sopii hyvin esimerkiksi pidempinä ja vaikeaselkoisempina pidettyjen teosten lukemisen väliin. Havaintojeni pohjalta totean, että kieli ja termit aukeavat myös sangen helposti myös bookstagramin maailmaan vähemmän perehtyneelle käyttäjälle, eivätkä joidenkin “ammattislangien” tavoin sulje käyttäjiä ulos yhteisöstä. Yhteiset termit

luovat toivottavasti ennemminkin “me-henkeä” ja näyttävät konkreettisesti, että käyttäjät voivat vaikuttaa yhteisönsä kehittämiseen.

3.2. Yhteisöllisyys bookstagrammeissa

Kuten jo aiemmin totesin, sosiaalinen media on muuttunut viime vuosina valtavasti ja nopeasti, mistä johtuu, että jo muutaman vuoden vanha informaatio voi olla monilta osin vanhentunutta. Esimerkiksi Herkmanin ja Vainikan vuonna 2012 julkaistussa tutkimuksessa puhuttiin lähinnä Facebookista, blogeista, keskustelufoorumeista ja wikipohjaisista sivustoista, vaikka nykyisin sosiaalinen media on yhä laajempi ja monipuolisempi. Lisäksi esimerkiksi Facebookin käyttäjät nähtiin enemmän sivusta seuraajina kuin aktiivisina sisällöntuottajina. (Herkman & Vainikka 2012a, 111–115.) Jaakkola taas toteaa osuvasti, että bookstagramissa käyttäjät ovat samanaikaisesti sekä sisällön kuluttajia että sisällöntuottajia (Jaakkola 2019, 92), mikä pätee moniin muihinkin sosiaalisen median ympäristöihin ja mahdollistaa käyttäjille osallisuuden kokemuksen (aiheesta lisää luvussa 4.2).

Sosiaalisen median yhdeksi parhaimmaksi puoleksi voitaneen sanoa sen luomat laajat mahdollisuudet kommunikaatiolle ja yhteisöllisyydelle, mikä perustuu juuri siihen, että osallistujat tuottavat aktiivisesti sisältöä ja reagoivat julkaisuihin tykkäillen ja kommentoien. Tämä voidaan katsoa bookstagramien eduksi ja yhdeksi vaikuttavaksi osatekijäksi, mitä tulee niiden alati kasvavaan suosioon. Lukeminen on pitkään mielletty, ja mielletään usein edelleen, yksinäiseksi sekä yksityiseksi toiminnaksi. Kuitenkin moni lukija haluaa keskustella lukukokemuksestaan muiden kanssa ja vertailla omaa kokemustaan muiden kokemuksiin. (Herkman & Vainikka 2012a, 110.) Myös Hammoudin tutkimuksessa nuoret pitivät erittäin tärkeänä mahdollisuutta keskustella kirjoista samanhenkisten ihmisten kanssa, koska osalla ei ollut kirjoista kiinnostuneita ystäviä virtuaalimaailman ulkopuolella. Erityisen tärkeänä pidettiin kokemusta siitä, että nuoret löysivät samoista kirjoista pitäviä ihmisiä bookstagramin kautta. Osa nuorista oli löytänyt bookstagramin kautta ystäviä, joita tapasivat muuallakin kuin virtuaalimaailmassa. (Hammoudi 2018, 24–30.) Toki vuorovaikutus voi olla joidenkin käyttäjien osalla enemmän yksipuolista, jolloin käyttäjä esimerkiksi seuraa toista käyttäjää ilman että tämä seuraa häntä takaisin. Tällöin vain toinen käyttäjä näkee toisen julkaisut ja pääsee osallistumaan vuorovaikutukseen hänen julkaisujensa avulla. Joskus jotkut käyttäjät voivat toki olla tyytyväisiä seuratessaan muiden vuorovaikutusta, ja joku käyttäjä voi esimerkiksi selailta bookstagram-julkaisuja luvuvinkkien toivossa ilman tarvetta osallistua

vuorovaikutukseen. Kommunikointi voi olla myös hyvin erilaista, minkä huomasi aineistosta: käyttäjät voivat tykkäillä toistensa kuvista, kommentoida joko lyhyesti emojilla, kehumalla toisen kuvaa kauniiksi tai pidemmällä analyysillä esitellystä kirjasta. Osassa julkaisuissa ei ollut lainkaan kommentteja, kun taas osassa julkaisuissa kommentointi oli vilkasta. Instagramissa voi lähettää myös yksityisviestejä käyttäjältä toiselle, mutta luonnollisesti tätä kanssakäymistä en pystynyt tutkimaan.

Yhteisöllisyyttä lisää mielestäni myös Jaakkolan huomio siitä, että tämänkaltaisella alustalla yhteisö itse vahvasti vaikuttaa siihen, millaiseksi yhteisö ja ennen kaikkea sisältö kehittyy. Toki tähän vaikuttaa alusta, joka luo omat raaminsa sisällölle, esimerkiksi kuinka paljon tekstiä voi kirjoittaa, sekä alustan määrittämät yhteisösäännöt (Jaakkola 2019: 92.) Mutta tämän lisäksi yhteisön maku ja yleisesti ajan henki määrittelevät, millaista sisältöä bookstagramsista löytyy. Edellisessä luvussa kerroin esimerkiksi bookstagramsissa esiintyvistä arvioista, jotka ovat hyvä esimerkki siitä kuinka käyttäjät vaikuttavat sisältöä ohjaaviin normeihin. Vaikka arvioissa kuuluu kirjoittajan ääni, ovat arviot esimerkiksi rakenteeltaan melko samankaltaisia. Esimerkiksi postausten rakennetta tutkittaessani huomasi, että monessa julkaisussa loppuun kuului seuraajille esitetty kysymys. Kysymys koski usein seuraajien mielipidettä kyseisestä kirjasta, kirjailijasta tai siitä, mitä seuraajat lukevat tällä hetkellä. Joskus kysymykset eivät välttämättä liittyneet lainkaan kirjallisuuteen, vaan bookstagrammaaja saattoi kysellä seuraajiensa viikonloppusuunnitelmia tai lempiasioita jonkin kirjan teeman varjolla. Myös Jaakkola havaitsi tutkimuksessaan saman nimittäen ilmiötä sosiaalisen median termillä “question of the day” (QOTD) eli “päivän kysymyksenä” (Jaakkola 2019, 103). Näillä QOTD-kysymyksillä mitä todennäköisemmin pyritään aktivoimaan muita käyttäjiä mukaan keskusteluun helpottamalla kommentoinnin avaamista. Kommentoinnin aktiivisuus ja määrä (samoin kuin tykkääjien ja seuraajien määrä) vaihteli tilien ja postausten välillä: joissakin julkaisuissa oli kymmeniä kommentteja ja joissain ei yhtään. Kommenteissa monesti suositeltiin julkaisun tekijälle uutta luettavaa, jos hän mainitsi pitävänsä jostain kirjasta. Suositukset liittyivät usein saman tekijän muihin teoksiin (“Normaaleja ihmisiä” lukeneelle suositeltiin Sally Rooney'n toista kirjaa “Keskusteluja ystävien kesken”) tai samaan genreen (eräästä säeromaanista pitäneelle muut suosittelivat muita säeromaaneja). Monesti bookstagrammaajat kertoivat, keneltä olivat saaneet vinkin lukea kyseessä olevan kirjan, jos vinkki oli tullut toiselta bookstagrammaajalta.

Nylon.com sivustolla esiintyneestä otsikosta “Why Bookstagram is the happiest place on the internet?” (Feneberger: 2017) tiivistetään mielestäni osuvasti sekä minun tekemäni havainnot bookstagramista sekä useiden käyttäjien kokemukset yhteisöstä. Fenebergerin artikkelissa toistetaan samoja asioita jopa samoin sanoin kuin useat nuoret Hammoudin tutkimuksessa: bookstagram-yhteisö koettiin erittäin lämpimäksi, vastaanottavaksi ja turvalliseksi alustaksi keskustella kirjoista. Esimerkiksi uudet käyttäjät toivotettiin tervetulleiksi yhteisöön. (Hammoudi 2018: 28 & Feneberger 2017.) Saman huomion tein myös omasta aineistostani, johon osui muutaman käyttäjän ensimmäinen julkaisu bookstagramiin. Muut käyttäjät tulivat näihin julkaisuihin toivottamaan uuden käyttäjän tervetulleeksi ja kehuaan hänen kuvaansa. Turvallinen ja salliva ilmapiiri on tärkeä, jotta käyttäjät voivat ilmaista itseään ja puhua omasta kirjamausta. Ilman tällaista ilmapiiriä bookstagrammaajia olisi todennäköisesti vähemmän eikä keskustelu olisi näin avointa.

Aineistoa tutkiessani erilaiset haasteet nousivat selvästi esille tutkimusaineistosta. Vaikka aineistoni oli kerätty sangen lyhyellä aikavälillä, mahtui tällekin aikavälille useita haasteita. Haasteiden tarkoitus oli kannustaa muut bookstagrammaajat vastaamaan joko samoihin kysymyksiin tai lukemaan tai vinkkaamaan kirjoja saman aiheen teemoilta. Haasteet olivat joko yksittäisen käyttäjän tai esimerkiksi yhteisön, kirjastolaitoksen tai yrityksen luomia. Haaste merkittiin postauksiin usein #-merkillä. Esimerkiksi #helmetlukuhaaste2020, joka on pääkaupunkiseudun kirjastoverkoston vuotuinen lukuhaaste, jossa tarkoituksena on lukea valintansa mukaan 50 tai 25 kirjaa vuosittain vaihtuvasta listasta. Muita suosittuja haasteita aineistossa olivat muun muassa #koronakirjahaaste, #kirjanselkäruno ja #kirjagrammaajattutuksi sekä esimerkiksi tiettyjen kirjasarjojen lukemiseen liittyvät haasteet. Koronakirja-haasteessa käyttäjien oli tarkoitus esitellä joka päivä yksi kirja tiettyyn päivän aiheeseen liittyen, joka oli kaikille sama. Kirjanselkäruno-haasteessa nimensä mukaan käyttäjät ottivat valokuvan kirjapinosta, ja runo muodostui kirjojen selkiin kirjoitetuista nimistä. Kirjagrammaajat tutuksi -haasteessa taas nimensä mukaisesti tarkoitus oli tehdä profiilien takan olevat ihmiset tutuiksi toisilleen sekä seuraajilleen kertomalla itsestään seitsemän vapaasti valittavaa faktaa. Mielenkiintoista oli huomata, että suurin osa faktoista ei liittynyt välttämättä kirjallisuuteen vaan muihin mielenkiinnon kohteisiin tai henkilöhistoriaan. Näitä postauksia kuvitti usein kuva käyttäjän kasvoista, vaikka selfiet muuten ovat harvinaisia bookstagram-yhteisössä (sama huomio myös Jaakkola 2019, 101). Näissä tapauksissa oli pääasiana kertoa uusia faktoja käyttäjistä, joten tästä näkökulmasta ajateltuna muuhun kuin lukuharrastukseen liittyvät faktat olivat toisille käyttäjille uusia. Joskus kommenteissa

naureskeltiin hyväntahtoisesti yhteisille tekijöille eri käyttäjien välillä. Käyttäjiä kiinnostaa todennäköisesti tietää lisää henkilöistä, joiden kanssa he jakavat lukukokemuksiaan ja haaste heijasti hyvin kuinka monimuotoista väkeä bookstagrammaajat ovat.

Sosiaalinen media ei helpota vuorovaikutusta pelkästään lukijoiden välillä, vaan lisäksi lukijan ja kirjailijan tai kustantajan välillä, sillä myös he ovat aktivoituneet Instagramissa. Kuten jo luvussa 2.1 totesin, jätin heidän julkaisemansa päivitykset aineistoni ulkopuolelle. Tästä huolimatta monessa aineistoni julkaisuissa kirjailijat ja kustantajat oli tögäty eli merkitty käyttäjien kuviin. Monesti kirjailijat ja kustantajat myös tykkäilevät tai kommentoivat käyttäjien julkaisuihin tai julkaisevat käyttäjien julkaisujaa omilla tileillään, joko julkaisuna tai tarinatoiminnon avulla. Bookstagram-maailmaan tutustuessani olen huomannut vuosien varrella bookstagrammaajien sekä kustantamoiden yhteistyön lisääntyneen. Sama ilmiö näkyi myös Hammoudin tutkimuksessa kolmen vastaajan osalta (Hammoudi 2018: 42). Joskus bookstagram-julkaisujen yhteydessä lukee, että kirja on saatu arvostelukappaleena kustantajalta, joko pyydettyinä tai kustantajan lähettämänä. Joskus bookstagrammaajat arpoivat kustantajilta saatuja kirjoja seuraajiensa kesken. Sama ilmiö on ollut havaittavissa myös kirjablogeissa (mm. Kuivalahti 2019, 97). Hammoudin tutkimuksessa osa vastaajista koki ristiriitaisena yhteistyön kustantajien kanssa. Esimerkiksi kaupallisten yhteistyöpostauksen tekeminen tuntui stressaavalta ja ne eivät välttämättä olleet yhteneväisiä bookstagrammaajan muiden julkaisujen kanssa. Lisäksi muut kuin kirja-alan yritykset (esimerkiksi lukusukkia valmistava vaateyritys) lähestyivät vastaajia yhteistyöpyynnöillä mutta niihin vastaajat eivät tarttuneet. (Hammoudi 2018: 42-43.) Mielenkiintoista olisi tietää, mitä tilien seuraajat ovat mieltä kaupallisista yhteistöistä bookstagramin maailmassa: innostavatko ne seuraajia tutustumaan joihinkin kirjallisiin tuotteisiin vai tuntuvatko ne luotaantyöntäviksi? Aineiston valossa ainakin arvontoihin osallistutaan innokkaasti eivätkä arvostelukappaleet tuntuneet herättävän suuria tunteita ainakaan kommenttiosioden keskustelussa. Näistä havainnoista voisi siis päätellä, etteivät kaupalliset yhteistyöt ainakaan tutkimusaineisni keräämisen aikana muodostuneet luotaantyöntäväksi elementiksi bookstagrammeissa.

Uudet ilmiöt rantautuvat nopeasti erilaisille sosiaalisen median alustoille ja koska jakaminen on helppoa ja nopeaa, myös ajankohtaiset teemat näkyvät herkästi yhteisössä. Yleisesti aineiston pohjalta voi todeta, että bookstagramit elävät vahvasti ajassa. Esimerkiksi aineistossa puhuttiin paljon uutuuskirjoista, esimerkiksi Beth O'Leary vuonna 2020 ilmestynyt kirja "Kämpäkaveri" esiintyi aineistossa usein. Joistakin kirjoista taas alettiin intoilemaan jo ennen

ilmestymistä. Juhlapäivät näkyivät myös aineistossa, esimerkiksi 23.4.2020 vietetty Kirjan ja ruusun -päivä ja samalla viikolla vietetty lukuviikko. Esimerkiksi maailmaa vuonna 2020 vaivannut Covid-19–pandemia näkyi julkaisuissa, kun käyttäjät surkuttelivat kirjastojen sulkua sekä loivat ajalle haasteen innostamaan kirjakeskustelua, kuten aiemmin mainitsemani koronakirja-haasteen. Kun yhteisön jäsenet pääsevät nopeasti tuottamaan sisältöä yhteisölle, heijastaa aineisto ajankohtaisesti yhteisön sen hetkisiä mieltymyksiä ja maailman tilaa, jossa yhteisö sillä hetkellä elää. Muun muassa tämän yhteisöllisen ulottuvuuden vuoksi aineisto ja ilmiö elää jatkuvasti. Aineistoni olisi voinut olla erilainen, jos olisin kerännyt sen vaikka jouluna loma-aikaan tai jonain muuna vuodenaikana tai se olisi ollut erilainen jos olisin tutkinut ilmiötä kaksi vuotta sitten tai kahden vuoden kuluttua. Tämä jatkuva eläminen ja yhteisön mukaan muuttuminen tekeekin bookstagramista erittäin mielenkiintoisen tutkimuskohteen.

3.3 Lukeminen ja lukuharrastus monipuolisena prosessina

Sen lisäksi, että bookstagrammaajat jakoivat kokemuksiaan luetuista kirjoista, kirjoittivat he paljon myös siitä millaisia lukijoita he ovat ja kuinka he toteuttavat lukuharrastustaan. Julkaisuissa pohdittiin muun muassa mihin vuorokauden aikaan käyttäjät lukevat mieluiten, lukevatko he yhtä vai useampaa kirjaa yhtä aikaa tai millaisia kirjanmerkkejä he käyttävät. Uusista kirjahankinnoista juteltiin ahkerasti ja käyttäjät jakoivat toisilleen vinkkejä omista lempiväilylistään ostaa kirjoja. Keskustelua herätti myös kirjojen uudelleen lukeminen tai kesken jättäminen.

Tärkeää on muun muassa se, kuinka muut käyttäjät suhtautuivat aineistossa toisten ilmoituksiin siitä, että on lukujumi päällä ja lukeminen ei huvita tai siihen, että jokin kirja herätti jonkinlaisia (positiivisia, negatiivisia tai surullisia) tunteita. Aineistossa esiintyi muutamia postauksia, jossa käyttäjät kertoivat kärsivänsä lukujumista eli tilasta, jossa lukeminen ei kiinnosta juuri nyt, vaikka muuten se kiinnostaisi. Tällaisissa tilanteissa muut käyttäjät kannustivat julkaisun kirjoittajaa kertomalla omista vastaavista kokemuksistaan tai suosittelemalla sopivaa kirjallisuutta lukujumin selättämiseen, esimerkiksi paluuta vanhojen suosikkikirjojen pariin. Eräissä julkaisuissa taas pohdittiin mitä lukea pettymykseksi osoittautuneen kirjan jälkeen. Vinkiksi tarjottiin muun muassa oman lempikirjailijan jonkin teoksen lukemista tai johonkin vanhaan tuttuun kirjaan palaamista. Kiinnostavaa oli myös muutaman kerran toistuneet toteamukset, että jokin kirja olisi viehättänyt toisessa tilanteessa enemmän. Eräs bookstagrammaaja totesi erään romaanin tylsäksi koronaeristyksen keskellä mutta totesi että

kirja sopisi hänelle paremmin kesälukemiseksi rannalle. Esille nousi myös tapauksia, joissa jokin luettu kirja oli jäänyt aiemmin ja eri elämäntilanteessa kesken mutta imaissut käyttäjän myöhemmin mukaansa.

Hyvin usein käyttäjät intoilivat toistensa kanssa suosikkikirjoistaan, muun muassa Harry Pottereiden tuvista tai Louis May Alcottin ”Pikku naisia”-kirjasta ja sen tuoreesta elokuva-adaptaatiosta. Tämä näkyi muun muassa ahkeralla ja innostuneella kommenteilla julkaisuissa. Adaptaatioiden kohdalla innostuttiin usein pohtimaan alkuperäisen kirjan ja adaptaation eroja. Aineistossa nousi myös esille tilanteita, kun bookstagrammaaja kertoi poistuneensa esimerkiksi Helmet-lukuhaasteen avulla täysin pois omalta mukavuusalueeltaan siinä, mitä tule kirjallisuuden genreihin esimerkiksi lukemalla tässä tapauksessa urheilijan elämänkerran.

Kaikkia edellä mainittuja keskustelunaiheita yhdistää se, että lähes aina bookstagrammaajat olivat usein eri mieltä asioista ja esittelivät juuri oman tapansa lukea. Tämä on mielestäni tärkeää näyttää käyttäjille (niin aktiivisille julkaisijoille kuin sivusta seuraaville) kuinka eri tavoin ihmiset lukevat ja kuinka kaikki tavat ovat yhtä hyviä, eivätkä käyttäjät etsi sitä yhtä ja oikeaa tapaa lukea ja nauttia kirjallisuudesta. Nämä kertomukset inhimillistävät käyttäjiä ja koko lukuharrastusta ja luovat monipuolista kuvaa lukuharrastuksesta, jolla on tarjottavaa monenlaisille lukijoille.

4 Kännyköillä luuhaavat nuoret – mitä hyötyjä Bookstagramilla on tavoitettavuuden kannalta

Tässä luvussa keskityn pohtimaan, mitä etuja Instagramilla on tavoitettavuuden näkökulmasta. Tällä tarkoitan sitä, että uskon Instagramin tavoittavan perinteisinä koettuja väyliä (esim sanomalehtiä, tv-uutisia) paremmin tiettyjä ihmisryhmiä, tässä tapauksessa erityisesti nuoria lukijoita. Keskityn tässä kappaleessa erityisesti nuoriin lukijoihin, sillä yhteiskunnallisessa keskustelussa nostetaan usein esille juuri nuoret ryhmänä, jonka lukemattomuudesta ja lukahaluttomuudesta ollaan huolissaan. Nuoren määritelmä on usein ongelmallinen, ja eri yhteyksissä ja tahojen toimesta määritelmässä saattaa olla eroja. Tässä tapauksessa käytän nuoren määritelmänä Nuorisolain määritelmää eli määrittelen nuoreksi alle 29-vuotiaat (Nuorisolaki 1285/2016 § 3). Määritelmä antaa minulle aiheeni vaatimaa väljyyttä ja saan käsitteen alle myös teinejä vanhempia lukijoita. Seuraavissa alaluvuissa pohdin, mitä etuja Instagramilla olisi tavoitettavuuden kannalta siihen, että juuri tämä ryhmä pääsisi kirjallisuussisältöjen äärelle.

4.1 Sosiaalinen media - nuorten ja nuorten aikuisten arena

Mielestäni yksi tärkeimmistä seikoista bookstagramien ja sitä kautta kirjallisuusteemojen tavoitettavuuden kannalta on tuoda keskustelu aiheesta niille foorumeille, joilla nuoret jo valmiiksi ovat. Määrittelen Instagramin jokseenkin nuoret hyvin tavoittavaksi alustaksi, sillä useat tutkimukset toteavat, että nuoret käyttävät mieluummin sosiaalista mediaa monen muun vanhemman media-alustan sijaan (Herkman & Vainikk: 2012a, Tilastokeskus 2018, Jaakkola 2018, 93). Esimerkiksi Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan vuonna 2018 yhteisöpalveluja käytti viimeisen kolmen kuukauden aikana 16–24-vuotiaista nuorista 93 %, joista yli puolet (58 %) käytti niitä jatkuvasti kirjautuneina tai päivittäin. Sama tutkimus osoitti, että 56 % kaikista vastanneista kertoi käyttönsä liittyvän harrastuksiin (Tilastokeskus 2018), mihin bookstagramienkin pitämisen voidaan ajatella linkittyvän. Lasten ja nuorten mediapäivä - tutkimuksessa 43 % vastaajista taas sanoi käyttävänsä Instagramia ainakin joskus (Aikakausmedia 2019). Suurin osa Instagramin käyttäjistä on iältään 25–34-vuotiaita, seuraavaksi suurin ryhmä 18–24-vuotiaita ja yhteensä nämä ryhmät muodostavat yli puolet Instagram-käyttäjistä (64 %, Statista 2020).

Tutkimuksissa puhutaan usein mediasukupolvista, jolloin ikäluokat jaetaan eri ryhmiin median käytön mukaan. Esimerkiksi Sääntti & Sääntti (2011) käyttävät artikkelissaan määritelmiä X-sukupolvi (vuosina 1961–1979 syntyneet), Y-sukupolvi (vuosina 1980–1998 syntyneet) sekä Z-sukupolvi (vuosina 1999–2019 syntyneet). Sosiaalisen median käytön osalta he eroavat toisistaan melko suuresti: X-sukupolvi on elänyt aikaa ennen sosiaalisen median laajenemista, Y-sukupolvi taas on elänyt sosiaalisen median ensivaiheet, kun taas Z-sukupolvi on syntynyt sosiaalisen median keskelle. (Sääntti & Sääntti 2011: 34.) Herkman ja Vainikka taas määrittelevät mediasukupolvet samojen syntymävuosien puitteissa kuin Sääntti & Sääntti, mutta kutsuvat näitä televisiosukupolveksi, nettisukupolveksi ja diginatiiveiksi (Herkman & Vainikka 2012a: 26). Tutustumalla näihin jaotteluihin sekä vertaamalla niitä esimerkiksi edellä esiteltyihin Tilastokeskuksen tietoihin voidaan olettaa, että sosiaalinen media on alusta, josta nuoret tavoittaa paremmin kuin esimerkiksi sanomalehtien, television tai perinteisten medioiden kautta.

Haasteena voidaan kuitenkin nähdä se, kuinka vähän lukevat nuoret saataisiin hakeutumaan kirjallisuussisältöjen äärelle. Instagram ja sosiaalinen media ylipäätänsä tarjoavat valtavan määrän erilaisia sisältöjä, jotka vetävät nuoria puoleensa. Esimerkiksi Hammoudin tutkimuksessa selvisi, että vaikka lukeminen lisääntyi haastatelluilla, olivat he kiinnostuneita kirjoista jo ennen bookstagramin aloittamista (Hammoudi 2018). Pohdittavaksi jää siis, kuinka kirjallisuussisällöt tavoittaisivat nuoria, joita kirjallisuus ja lukeminen ei lähtökohtaisesti kiinnosta juurikaan.

Luvussa 3.2. mainituissa haasteissa ja muussa lukemiseen aktivoivassa toiminnassa voidaan pohtia pelillistämisen kasvaneen suosion vaikutusta ja sitä, kuinka sitä hyödynnetään Instagramissa. Pelillistämisellä tarkoitetaan sitä, kuinka pelaamiseen liittymättömiin tilanteisiin lisätään pelien ominaisuuksia, esimerkiksi tehtävien suorittamista, palkintojen saamista sekä muita motivaattoreita (Price 2013). Pelillistäminen on yleistä esimerkiksi kielenopetuksessa ja näen, että erilaiset lukuhaasteet ja lukemisen kirjaaminen voidaan nähdä pelillistämisen kaltaisena toimintana. Esimerkiksi Tulonen (2020) kirjoitti blogitekstin Goodreadsin pelillisistä piirteistä muun muassa vuotuisen lukuhaasteen näkökulmasta, jossa käyttäjä määrittää tavoitteekseen lukea tietyn määrän kirjoja ja pystyy seuraamaan edistymistään sovelluksen avulla. Lisäksi sivustolle voi päivittää edistymisensä tietyn kirjan lukemisen kohdalla esim sivumäärän mukaan (Tulonen 2020). Uskon, että tämä ajatus voidaan johtaa koskemaan myös Instagramia, sillä erilaiset tavat seurata lukemista ja laskea luettuja

kirjoja ovat monelle käyttäjälle keskeistä bookstagramissa. Osa määrittää profiilitekstissään kuinka monta kirjaa aikoo lukea vuodessa ja kuinka monta kirjaa on jo lukenut. Haasteista puhuessa on mielekästä mainita esimerkiksi lisäksi erilaiset lukumaratonit (englanniksi readathon), joissa tarkoituksena on pyhittää tietty aika (yleensä vuorokausi tai pitkä viikonloppu) lukemiselle. Aineistossani havaitsin muutaman lukumaratonia koskevan julkaisun, jotka koskivat joko kotimaisia tai kansainvälisiä lukumaratoneja. Lukumaratonia varten yleensä valmistaudutaan varaamalla sopivaa luettavaa, tekemällä lukusuunnitelma sekä useat käyttäjät päivittävät edistymistään omille tileilleen haasteen aikana ja lopuksi summataan kuinka paljon koko lukumaratoonin aikana tuli luettua. Myös monet bookstagramaajat ilmoittavat profiilissaan tai julkaisuissaan, kuinka monta kirjaa ovat lukeneet aiemmin mainitusta Helmet-lukuhaasteesta ja julkaisuissaan he kertoivat mihin haasteen luokkaan ovat minkäkin kirjan asettaneet. Nämä voidaan nähdä Pricen määritelmässä mainittuina tehtävien suorittamisena ja palkintojen saamisena, vaikka palkinto on usein toteamus, että sai jonkin haasteen suoritettua ilman konkreettista palkintoa (Price 2013). Uskon kuitenkin näiden elementtien innostavan ja motivoivan lukemista ja viihdyttävän lukijoita. Vaikka joitakin pelillistämiseen liittyviä elementtejä voitaisiin toteuttaa myös ilman sosiaalista mediaa, esimerkiksi koulujen lukudiplomien muodossa, tarjoaa sosiaalinen media tähän laajat ja monipuoliset mahdollisuudet nuorille jo ennestään tutulla ja kiinnostavalla alustalla.

4.2 Osallisuuden kokemus sekä vertaisten merkitys

Kuten jo aiemmin olen todennut, sosiaalisessa mediassa tärkeitä elementtejä ovat vuorovaikutus ja käyttäjien asema samalla sisällön vastaanottajina ja luojina. Näitä seikkoja voidaan pitää bookstagramin kiinnostavimpina tekijöinä. Bookstagramien kohdalla on siis luontevaa puhua osallisuuden kulttuurista, jonka yksi tunnetuimpia tutkijoita on amerikkalainen mediatutkija Henry Jenkins. Jenkins on määritellyt osallisuuden kulttuurin koostuvan seuraavista piirteistä: 1) taiteelliselle ilmaisulle ja kansalaisaktiivisuudelle on matala kynnyks, ja ilmaisulle ei ole suuria esteitä, 2) kulttuuri kannustaa luomaan ja jakamaan luovia tuotoksia 3) alustalla tapahtuu epävirallista mentorointia, jolloin kokeneemmat käyttäjät neuvovat aloittelijoita 4) jäsenet uskovat panoksensa tärkeäksi ja merkitykselliseksi ja 5) jäsenet tuntevat jonkinlaista sosiaalista yhteyttä toisiinsa. (Jenkins et al. 2006, 3 & 7.) Omien havaintojeni ja lukemani tutkimuskirjallisuuden valossa oletan vahvasti bookstagramin täyttävän Jenkinsin määritelmän osallisuuden kulttuurista. Tarvittavan laitteiston puolesta

bookstagramin perustaminen vaatii älypuhelimien sekä internetyhteyden, jotka ovat suomalaisessa yhteiskunnassa melko hyvin kaikkien saatavilla. Julkaisut voivat olla joko pitkiä tai lyhyitä, minkä havaitsin aineistostani ja aineisto esitti monelaisia lukumielityksiä. Nämä seikat tukevat sitä, että ilmaisun kynnyks on matala eikä sille muodostu suuria esteitä, sillä vaikka bookstagrammissa on tiettyjä samankaltaisuuksia julkaisujen muodossa (luku 3. 2) voivat käyttäjät luoda omannäköistä sisältöä yhteisössä. Yhteisöä kuvailtiin muun muassa Hammoudin tutkimuksessa lämpimäksi ja kannustavaksi, jolloin muut käyttäjät kannustivat toisiaan jakamaan kokemuksiaan lukemisesta muille (Hammoudin 2018: 28). Yhteisöllisyys näkyi aineistossani muun muassa innokkaana keskusteluna julkaisujen kommenttiosioissa, ja aineistoa tutkiessani en havainnut oikeastaan ollenkaan selvästi negatiivisesti sävytynyttä keskustelua, vaikka käyttäjillä olisi ollut erilaisia näkemyksiä eri kirjoista. Yhteisöä yhdistää sama kiinnostuksen kohde: kirjat ja lukeminen. Yhteisön jäsenet ovat myös merkityksellisiä, sillä koko bookstagram maailma on juuri käyttäjien itselleen ja toisille käyttäjille luoma maailma, jota ylläpitävät instituution sijasta käyttäjät itse.

Jenkins puhui kuitenkin myös osallisuuteen liittyvästä kuilusta. Vaikka tuoretta sukupolvea kuvataan usein termillä diginatiivit, voi todellisuus olla muuta. Jenkins käyttää esimerkkinä tästä kuilusta muun muassa sitä, että kaikilla Amerikassa ei ole tarjolla tarpeeksi ilmaisia verkkoyhteyksiä, jolloin kaikki nuoret eivät saa mahdollisuutta oppia media-alustoilla tarvittavia taitoja ja tämä ero nuorten välillä on havaittavissa kouluissa. (Jenkins et al. 2006: 12–13.) Tämä kannattaa muistaa myös suomalaisessa kontekstissa: nuoret, joilla on kotona laitteita ja mahdollisuuksia käyttää niitä, toimivat taitavammin sosiaalisen median alustoilla ja yhteisöissä. Vaikka nämä ongelmat ovat suomalaisessa kontekstissa harvinaisempia on tärkeää muistaa, että osallisuus ei välttämättä eri syitten takia tavoita nuoria Suomessakaan.

Vertaisten merkitys lukuharrastuksessa koetaan usein merkittäväksi. Esimerkiksi Leinon ja Nissisen artikkelissa kävi ilmi, että lapset ja nuoret kertoivat, että lukisivat enemmän, jos heillä olisi lähipiirissä lukemisesta innostuneita kavereita. Aktiivisilla lukijoilla taas oli usein ystäväpiirissä muita aktiivisia lukijoita, joiden kanssa keskustella kirjoista ja lukemisesta. (Leino & Nissinen 2018, 58.) Myös esimerkiksi Lastenkirjainstituutin toteuttamassa Kiva lukea -kyselyssä koettiin tarvetta lapsen tai nuoren itse pitämille blogeille, joissa hän itse kertoo lukuharrastuksestaan (Martikainen 2019, 8). Nähdäkseni tässä tilanteessa blogi voitaisiin korvata bookstagram-tilillä. Samassa tutkimuksessa todettiin myös, että suosituksilla on vaikutusta siihen, innostuuko mahdollinen lukija tarttumaan kirjaan (Martikainen 2019, 66–

67). Näitä kirjasuosituksia nuoret voisivat saada juuri bookstagramsista, joissa suosituksia antavat muut lukijat eivätkä instituutiot, jotka voidaan kokea etäisiksi. Kerroin jo luvussa kolme näistä kansankielisistä arvioista (vernacular reviews, Jaakkola 2019), joiden uskon olevan avainasemassa myös tavoitettavuuden teemoista käsin, koska näissä arvioissa arvio tulee juuri muilta tavallisilta lukijoilta toisille lukijoille. Nuoret kohtaavat tällaisia arvioita valtavan määrän eri sosiaalisen median alustoilla, joten kansankieliset arviot itsessään ovat jo monelle tuttuja, nyt vain arvioiden kohde voi olla uusi nuorelle.

Tutkiessani aineistoa havaitsin valtaosan bookstagrammaajista olevan naispuolisia lukijoita, vaikka aineistoon mahtui lisäksi muutama miespuolinen käyttäjä. Tämä toistaa käsitystä siitä, että tytöt ovat aktiivisempia lukijoita kuin pojat, esimerkiksi Tilastokeskus toteaa 1980-luvun alusta lähtien naisten lukeneen Suomessa miehiä enemmän (Tilastokeskus 2017). Oman analyysini perusteella toteaisin lisäksi bookstagramin käyttäjät pääosin nuoriksi aikuisiksi, vaikka aineistossa oli selvästi nuoria ja keski-ikäisiäkin käyttäjiä. Tavoitettavuuden kannalta koen tärkeäksi, että nuoret löytävät bookstagrammaajien joukosta samaistumisen kohteita. Jollekin samaistumista voi lisätä samankaltainen lukumaku, samanikäisyys tai saman sukupuolen kokemukset lukemisesta. Tärkeä aihe jatkotutkimukselle olisi tutkia, millaisiin lukijoihin nuorten on helppo samaistua ja kuinka voitaisiin lisätä kohtaamisia heidän välillään.

4.3 Multimodaaliset tekstit

Internetin ja sosiaalisen median kasvu on tuonut arkeemme valtavan määrän erilaisia multimodaalisia tekstejä, joita erityisesti sosiaalista mediaa paljon käyttävien nuorten maailma on täynnä. Multimodaalisilla teksteillä tarkoitetaan tekstejä, jotka koostuvat perinteisen tekstin lisäksi esimerkiksi kuvista, liikkeistä, äänestä ja väristä ja näiden yhdistelmistä (Kallionpää 2014). Instagram alustana jo kannustaa multimodaalisten tekstien ja niiden luomisen pariin. Koko alusta on keskittynyt ensisijaisesti kuvien ja videoiden jakamiseen sekä tekstin määrä on rajattu sangen rajalliseen merkkimäärään. Omassa otoksessani en havainnut videoita, mutta esimerkiksi Jaakkola havaitsi joitakin videomuotoisia arvioita omassa tutkimuksessaan (Jaakkola 2019, 102–103). Osa aineistoni käyttäjistä tuottaa kyllä videosisältö kirjoista, mutta muille alustoille kuin Instagramiin. Normaalien julkaisujen lisäksi käyttäjät voivat julkaista profiileissaan tarinoita eli kuvia ja videoita, jotka näkyvät profiilissa 24 tunnin ajan. Käyttäjä voi myös tallentaa näitä julkaisuja profiiliinsa kohokohdiksi ja nimetä kohokohdan esimerkiksi “luetut kirjat 2020”. Tarinatoiminnon avulla julkaisuihin voi lisätä erilaisia

liikkuvia gif-animaatioita, musiikkia taustalle esimerkiksi Spotify-suoratoistopalvelun avulla tai esimerkiksi tarran, johon käyttäjä voi kirjoittaa kysymyksen, johon muut käyttäjät voivat vastata. Vaikka kyseiset tarinat eivät varsinaisesti kuuluneet tukimusaineistooni, huomasin bookstagram-maailmaan tutustuessani tarinoiden käytön olevan hyvin yleistä käyttäjien keskuudesta. Uskon juuri julkaisujen multimodaaliset mahdollisuudet yhdeksi syyksi niiden suosioon.

Muun muassa Wolf (2019) on tutkimuksissaan havainnut, että muun muassa sosiaalisen median yleistymisen ja tekstien muuttuminen on muuttanut tapamme lukea, mikä on havaittavissa jo lukemiseen liittyvän hermoverkon muutoksissa. Nykyinen lyhyisiin teksteihin keskittynyt maailma on omiaan lisäämään silmäilevää lukemista. Silmäilevällä lukemisella tarkoitetaan lukemista niin, että tekstiä selaillaan, sieltä tunnistetaan avainsanoja ja lukeminen tapahtuu esimerkiksi katseen liikkuaessa F- tai Z-muodossa, jolloin lukija yrittää pyydystää lauseiden alun ja avainsanat. (Wolf: 2019.) Myös Herkman ja Vainikka huomasivat tutkimuksessaan verkkolukemisen olevan keskittyneen lukemisen sijasta usein silmäilevää (Herkman & Vainikka 2012b, 29). Sosiaalisen median tekstit sopivat erinomaisesti silmäilevään lukemiseen, sillä tekstit ovat yleensä lyhyitä ja erilaiset visuaaliset vihjeet helpottavat ja nopeuttavat lukemista. Tällaiset kirjallisuussisällöt voivat puhuttelevat nuorta lukijaa paremmin kuin pitkät kirjallisuuskriitikit, sillä multimodaaliset tekstit ovat yleensä paljon edellä mainittuja tekstityyppisiä interaktiivisempia ja osallistavampia, kuten muun muassa Kallionpää toteaa väitöksessään (Kallionpää 2017, 23). Tällaiset tekstit ovat nuorelle myös tuttuja muiden sosiaalisen median alustojen kautta ja näin ollen niiden voidaan ajatella olevan usealle nuorelle tuttuja. Multimodaalisten tekstien etuna on lisäksi se, että ne kannustavat uudenlaiseen kirjoittamiseen ja lukemiseen, esimerkiksi multimodaalisen tekstin kirjoittaminen vaatii nyky-yhteiskunnassa uudenlaisia taitoja (mm. Kallionpää 2017).

Kuitenkin edellä mainitsemallani silmäilevällä lukemisella on myös negatiiviset puolensa. Haittana silmäilevän lukemisen yleistymisessä on, että ihmiset eivät osaa keskittyä enää lukemaan pitkiä ja haastavia tekstejä ja lukemaan niitä kriittisesti ymmärtäen samalla niiden sanoman (Wolf 2019). Myös Herkman ja Vainikka nostivat esiin huolen siitä, että nykyinen kiireinen elämäntyyli ei tue pitkien tekstien lukemista, mikä voi ilmentyä esimerkiksi kielen syntaktiseen hahmottamiseen liittyvinä ongelmina (Herkman & Vainikka 2012a, 144). Ihminen siis tarvitsee lukutaidon kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi pidempiä tekstejä, kuten kirjoja.

Kuitenkaan en näe bookstagramien multimodaalisuutta uhkana vaan sen sijaan väylänä nuorille päästä tutustumaan myös pidempiin teksteihin ja kirjoihin. Esimerkiksi bookstagramien hyödyntämät hyperlinkit, jotka ohjaavat käyttäjän pidempien blogipostausten tai podcast-jaksojen pariin (Jaakkola 2019: 102) voivat toimia näin väylänä nuorelle päästä näiden sisältöjen äärelle Instagramin kautta. Bookstagramit esittävät kirjallisuussisältöjä esteettisesti näyttävästi, kiinnostavasti ja vuorovaikutuksellisesti, minkä näen mahdollisuutena saada nuoret näiden sisältöjen kautta parhaimmillaan pääsemään kirjojen äärelle ja innostumaan niistä.

4.4 Monipuolisia lajeja ja lukutapoja

Tavoitettavuuden näkökulmasta oli myös mielenkiintoista pohtia sitä, millaisia kirjoja bookstagramit nostavat esille sekä missä muodoissa kirjoja luetaan. Molemmista näkökulmista tutkittuna bookstagramit esittelevät kirjallisuuden genrejä monipuolisesti huomioiden myös erilaiset lukutavat. Jotta nuoret lukijat tavoitettaisiin ja heidät saataisiin kiinnostumaan Instagramissa tarjotuista kirjallisuussisällöistä on tärkeää tutkia ovatko sisällöt monipuolisia sekä nuoria kiinnostavia.

Bookstagramissa sijansa saavat niin young adults- kirjallisuus, chick-lit, self help kuin lasten ja nuorten kirjallisuus, jotka monilla foorumeilla jäävät “parempana pidetyn kirjallisuuden” varjoon. Tämä on tavoitettavuuden kannalta keskeistä sillä esittelemällä näitä usein perinteisissä kritiikeissä syrjään jääviä lajeja enimmäkseen myönteisessä valossa ja positiivisten lukukokemusten kautta. Edellä mainituista lajeista esimerkiksi young adult - kirjallisuus on jo nimensä mukaan suunnattu nuorille ja nuorille aikuisille. Kuivalahden mukaan vuonna 2016 ilmestyneistä kotimaisista nuorten kirjoista arvioitiin Helsingin Sanomissa 1,2% kun käännetuille nuorten kirjoilla sama luku oli 1,5% (Kuivalahti 2019, 61). Bookstagramissa taas nuorten kirjallisuus ja young adult (joka voidaan ajatella ainakin valtaosin kuuluvan myös nuorten kirjallisuuteen) pääsevät taas laajasti esille alustalla, jonka käyttäjät todennäköisesti ovat juuri kirjojen kohderyhmää.

Aineistossa esiintyi edellä mainittujen genrejen lisäksi jonkin verran elämäkertoja, kaunokirjallisia esseitä, novelleja sekä muutama runoteos. Hammoudin (2018) aineistosta nousi esille se, että bookstagramit lisäsivät tutkimukseen osallistuneiden nuorten kiinnostusta

erilaisia genrejä kohtaan, myös niitä, joita he olivat ennen bookstagramin aloittamista pitäneet itselleen vieraina. Yksi vastaajista kertoi syyksi esimerkiksi sen, että haluaa tutustua uusiin genreihin, koska monet puhuivat niin innokkaasti genren edustajista. (Hammoudi 2018, 35.) Muun muassa tämän syyn valossa on tärkeää, että bookstagrimeissa esiintyy monipuolista kirjallisuutta, joka voi innostaa lukijoita uusien genrejen pariin ja näyttää nuorille lukijoille kirjallisuuden monipuolisuutta. Omien havaintojeni mukaan bookstagrimeissa ei esiintynyt kirjallisuuden genrejen vahvaa arvottamista parempaan ja huonompaan kirjallisuuteen. Osa käyttäjistä nautti yleensä haastavina pidettyjen klassikoiden lukemisesta, kun taas osa nautti kevyemmästä ja viihteellisemmästä kirjallisuudesta. Mainitsin jo aiemmin termin “välipalakirja” jonka havaitsin aineistossa. Sanan kaiku voi kuulostaa vähättelevältä, siltä että kirja luettiin pikaisesti muiden haastavampien teoksien välissä. Havintojen mukaan välipalakirjalla oli kuitenkin usein positiivinen merkitys, lukijoista tuntui hyvältä lukea jotain kevyempää ja nopeasti nautittavaa kirjallisuutta välissä ja tällainen kirjallisuus ruokki monesti lukuintoa. Tällaiset kuvaukset viestittävät vastaanottajalle, että kaikenlainen kirjallisuus on arvokasta ja nautittavaa, myös lyhyet ja viihteellisemmät kirjat, eivätkä vaan kanonisoidut klassikot. Vähän lukevalle tällaiset viestit ovat arvokkaita ja voivat laskea kynnystä tarttua kirjaan ja astua lukuharrastuksen maailmaan, jonka ei tarvitse välttämättä aina olla niin vakavaa ja vaikeaselkoista.

Aineistoa analysoidessa oli kiinnostavaa huomata, että vaikka usein uutuuskirjat saavat paljon hehkutusta alustalla, mukaan mahtuu myös aiemmin ilmestyneitä teoksia ja jo klassikkoaseman saaneita teoksia. Tässäkin asiassa bookstagram eroaa monista muista kirjallisuuskeskustelupalstoista. Esimerkiksi sanomalehtien kirjallisuuskritiikeissä nostetaan esille pääasiassa samana vuonna ilmestyneitä teoksia (Kuivalahti 2019, 70). Ilmiö on ymmärrettävä, sillä sanomalehtissä ajankohtaisuus on valttia. Kuitenkin bookstagramit keskittyvät käyttäjän omaan makuun ja suosikkiteoksiin, mukaan mahtuu myös aiemmin julkaistuja teoksia. Esimerkiksi Harry Potter ja Muumi-kirjat ovat yhä näkyvillä bookstagrammaailmassa, vaikka niiden ilmestymisestä on kulunut jo vuosikymmen tai useampi. Vanhoista suosikeista riitti paljon keskusteltavaa, kun käyttäjät pohtivat kirjoihin liittyviä muistoja tai kuka kirjan hahmoista olisi käyttäjää itseään lähimpänä. Tuoreimmista kirjoista taas huhtikuussa ilmestynyt Elena Ferranten uusin suomennettu kirja “Tyttäreni varjo” esiintyi usein kuten myös jo aiemmin mainittu Beth O’Learyn kirja “Kämppekaveri”. “Kämppekaverin” kohdalla muutamissa postauksissa mainittiin erikseen, että innostus kirjan lukemiseen syntyi muiden bookstagrammaajien positiivisten arvioiden seurauksena.

Aineistosta voi havaita, että äänikirjat ja e-kirjat ovat tulleet luontevaksi osaksi suomalaista lukemiskulttuuria viime vuosina, esimerkiksi Tilastokeskuksen mukaan noin 13 % väestöstä oli kuunnellut äänikirjoja viimeisen kolmen kuukauden aikana (Tilastokeskus 2019). Monissa aineiston kuvissa kuvassa saattoi olla fyysisen kirjan kannen sijaan kuva, vaikka puhelimen näytöstä, jossa äänikirja/e-kirjasovellus oli auki (esim. Bookbeat tai Stroytel), tai kuvassa oli jokin elektroninen lukulaite (esim. Amazonin lanseeraama Kindle-lukulaite). Sähköiset lukemisen tavat taas harvoin näkyvät esimerkiksi perinteisissä kirjallisuuskritiikeissä. Monessa postauksessa mainittiin äänikirjan lukija tai kommentoitiin kokemusta erityisesti äänikirjan osalta, toimiko kirja tässä muodossa vai ei bookstagrammaajan mielestä, esimerkiksi oliko äänikirjan lukija kuuntelijalle mieluinen. Yleisestikin äänikirjoista keskusteltiin jonkin verran julkaisujen kommenttiosioissa. Osa esimerkiksi kuunteli äänikirjoja ahkerasti esimerkiksi urheillessa, siivotessa tai ennen nukkumaanmenoa ja osa ei pitänyt lainkaan äänikirjoista tai sähköisistä kirjoista. Joskus joku bookstagrammaaja totesi jonkin kirja sellaiseksi, jonka halusi joko ehdottomasti kuunnella äänikirjana tai ehdottomasti lukea paperisena kirjana.

Näen tärkeäksi, että bookstagramsissa tuodaan esille erilaisia muotoja nauttia kirjallisuudesta perinteisten muotojen lisäksi. Äänikirjoista on kirjoitettu viime vuosina paljon muun muassa erilaisissa verkkomedioissa. YLE:n artikkelissa Malisen (2018) mukaan äänikirjat saattavat laskea joidenkin kynnystä kuluttaa kirjallisuutta, esimerkiksi äänikirja voi tuntua kiireisessä arjessa helpolta ratkaisulta, koska samalla voi esimerkiksi urheilla tai siivota. Äänikirjat voivat olla hyödyksi myös erilaisista lukivaikeuksista kärsiville lukijoille. Kuitenkin on myös tärkeää lukea painettuja tekstejä, jotta esimerkiksi lukusujuvuus kehittyisi. (Malinen 2018.)

5 Päätäntö

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, millä tavoin bookstagramit voivat kannustaa lukemaan ja mitkä bookstagramin elementit tukevat tätä pyrkimystä. Tämän lisäksi pohdin, mitä etuja sosiaalisen median alustalla on erityisesti nuorten lukijoiden tavoitettavuuden näkökulmasta. Tutkimuskysymysteni perusteella nostin aineistosta esille lukemiseen kannustavista seikoista oman lukukokemuksen jakamisen, bookstagramin yhteisöllisen ulottuvuuden sekä lukuharrastuksen ja lukemisen monipuolisuuden. Laajempien resurssien puitteissa teemoja olisi voinut nostaa lähemmän tarkastelun kohteeksi useampiakin, mutta koin nämä edellä mainitut teemat mielenkiintoisimmiksi ja keskeisimmiksi. Lukuharrastuksen sosiaalinen ulottuvuus mainittiin monissa lähteissä, ja bookstagram tarjoaa oivan ja monipuolisen väylän lukijoille kommunikoida toisten lukijoiden kanssa ja jakaa omia suosikkeja toisille sekä saada lukuvinkkejä muilta.

Lisäksi lähdin pohtimaan bookstagramien etuja nuorten lukijoiden tavoitettavuuden kannalta. Eduiksi näen sen, että sosiaalinen media on alusta, jossa nuoret liikkuvat mielellään ja kokevat sen omakseen jo nyt. Tästä syystä alustaa kannattaa hyödyntää tuomaan lukuharrastuksen ja kirjallisuussisällöt lähemmäksi nuoria. Näen etuna myös sen, että sisältöä tuottavat toiset tavalliset lukijat toisilleen. Tällöin sisällöt ja teemat eivät tule jonkun mahdollisesti etäiseltä tuntuvan instituution toimesta, vaan lukijoilta lukijoille. Eduiksi luen myös monipuoliset multimodaaliset tekstit sekä laajasti esitellyt kirjallisuuden genret ja lukutavat. Multimodaaliset tekstit ovat jo luonnollinen osa sosiaalisen median tekstimaailmaa ja tarjoavat lukemattomia mahdollisuuksia tuottaa kiinnostavaa sisältöä. Erityisesti nuorten lukijoiden kannalta koen tärkeäksi sen, että monenlaiset kirjallisuuden genret saavat näkyvyyttä bookstagramsissa, myös ne genret joita ei juuri näy esimerkiksi perinteisten kirjallisuuskritiikkien kohteina. Lisäksi myös erilaiset ääni- ja e-kirjat saavat jalansijan bookstagramsissa.

Tutkielmani on vasta avaus bookstagramien tutkinnalle kotimaisella tutkimuskentällä ja uskon vahvasti siihen, että laajemmille tutkimuksille tulee olemaan kysyntää. Sosiaalinen media on ottanut jo vahvasti paikkansa yhteiskunnassamme ja uusia alustoja ja tätä myöten kirjallisuussisältöjä syntyy yhä enemmän. Lisäksi nuorten lukutaito ja lukuhuhalu ovat kysymyksiä, joista kaivataan jatkuvasti tuoretta tutkimusta. Tutkimukseni heikkoutena näen sen, että tutkimus ei antanut bookstagramsajalle mahdollisuutta kertoa itse omia tunteitaan ja kokemuksia bookstagram-maailmasta, toisin kun esimerkiksi Hammoudin tutkimus

(Hammoudi 2018). Tässä tutkimuksessa päätelmäni perustuivat havainnoilleni tutkimusaineistostani. Kotimainen tutkimuskenttä kaipaisi ehdottomasti tutkimusta, jossa sisällöntuottajat ja bookstagrammeja seuraavat pääsevät itse ääneen. Kiinnostavaa olisi myös saada selville bookstagramaajilta itseltään heidän motiiveistaan pitää bookstagramia ja kenelle he kokevat julkaisevansa, omaksi ilokseen vai muulle yhteisölle? Tutustuessani Kallionpään (2017) väitökseen uuden kirjoittamisen opetuksesta pohdin, että olisi mielenkiintoista selvittää esimerkiksi lisäksi, kuinka bookstagram voi vaikuttaa kirjoittamis- sekä medialukutaitoihin.

Nyt suuntasin tutkimukseni kohti Instagramia, mutta olisi mielenkiintoista saada lisää tutkimusta muista sosiaalisen median alustoista sekä kirjallisuudesta ja lukemisesta siellä. Kuten jo johdannossa mainitsin, ovat kirjallisuuden ja lukemisen teemat löytäneet tiensä jo moneen sosiaalisen median palveluun, muun muassa YouTubeen kirjavlogien muodossa, TikTokiin sekä erilaisiin kirjallisuusaiheisiin podcasteihin. Uskon myös siihen, että uusia tutkimuskohteita ilmenee koko ajan lisää uusien sosiaalisen median alustojen syntymisen myötä. Tärkeää olisi myös päästää nuoret ääneen ja antaa heidän kertoa, millaisia kirjallisuussisältöjä he kaipaavat sosiaaliseen mediaan.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Instagram. (2020a) Bookstagram-julkaisuja kahden viikon ajalta keväällä 2020. Julkaisematon.

Muut lähteet

Aikakausmedia. (2019). Lasten ja nuorten mediapäivä. Tutkimus 7–15-vuotiaiden mediankäytöstä. Haettu 30.5.2020 osoitteesta

https://www.aikakausmedia.fi/media/2183/aikakausmedia_lasten_ja_nuorten_mediapaiva_tutkimus_2019.pdf

Autio, R. (2015). "Ja sit nää leikkis yhdessä siellä somessa": Tapaustutkimus kirjallisuuskritiikistä suomalaisissa sanoma- ja kulttuurilehdissä sekä blogeissa 2010-luvun taitteessa. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Pro gradu.

Elisa. (2020) Aidosti minä. Haettu 30.5.2020 osoitteesta

<https://elisa.fi/aidostimina/>

Feneberger, M. (2017). Why bookstagram is the happiest place on the internet. Haettu 30.5.2020 osoitteesta

<https://www.nylon.com/articles/book-instagram-bookstagram-happiest-place-on-internet>

Hammoudi, R. (2018). *The Bookstagram Effect: Adolescents' Voluntary Literacy Engagement on Instagram*. Concordia University. Faculty of Arts and Science. Master thesis.

Helmet. (2020). *Helmet-lukuhaaste 2020*. Haettu 25.5.2020 osoitteesta

<https://www.helmet.fi/fi->

[FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Helmetlukuhaaste_2020\(198681\)](https://www.helmet.fi/fi-Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Helmetlukuhaaste_2020(198681))

Herkman, J. & Vainikka, E. (2012a). Lukemisen tavat: Lukeminen sosiaalisen median aikakaudella. Tampere: Tampere University Press.

Herkman, J. & Vainikka, E. (2012b) . *Revoluutio vai evoluutio*. Media & viestintä, 35, 3–4, 20–39. Haettu 30.5.2020 osoitteesta

<https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62878/24422>.

Hosiaislouma, Y. (2003). Kirjallisuuden sanakirja. Helsinki: WSOY.

Instagram. (2020b). About us. Haettu 30.5.2020 osoitteesta:

<https://about.instagram.com/about-us>

Jaakkola, M. (2019), ‘*From re-viewers to me-viewers: The #Bookstagram review sphere on Instagram and the uses of the perceived platform and genre affordances*’, *Interactions: Studies in Communication & Culture*, 10:1&2, 91–110

Jaakkola, M. (2018). *Vernacular Reviews as a Form of Co-Consumption: The user-generated review videos on YouTube*. *Mediekultur. Journal Of Media And Communication Research*, 34(65), 10-30.

Jenkins, H; Clinton, K; Purushotma, R; Robinson, A. J. & Weigel, M. (2009). *Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century*. MacArthur Foundation. Haettu 30.5.2020 osoitteesta

https://www.macfound.org/media/article_pdfs/JENKINS_WHITE_PAPER.PDF

Kallionpää, O. (2014). Monilukutaidon opetus on ennen kaikkea uusien kirjoitustaitojen opetusta. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto; Kielikoulutuspolitiikan verkosto.

Kallionpää, O. (2017). *Uuden kirjoittamisen opetus: Osallistavaa luovuutta verkossa*. Jyväskylä]: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Kielitoimiston sanakirja. (2020). Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Haettu 30.5.2020 osoitteesta:

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/arvio>

Korhonen, K. (2012). Kirjallisuuskritiikki: Tekstejä teksteistä. Taidekriittikin perusteet.

Kuivalahti, L. (2019). "Suuret kiitokset arviosta, jo oli aikakin!": Kirjallisuusblogit kritiikin ympäristöinä ja perinteisten kritiikki-instituutioiden kanssaeläjinä. Jyväskylän yliopisto. Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Pro gradu.

Kupiainen, R. & Sintonen, S. (2009). Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.

Leino, K., Nissinen, K. (2018). *Suomalaisoppilaiden lukemiseen sitoutuminen, taustatekijät ja lukutaito: Yhteyksien etsiminen polkuanalyysillä*. Suomen kasvatustieteellinen seura. Haettu 31.5.osoitteesta:

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/59897/leinonissinenpisa%20pintaa%20syvemmalta.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Leino Kaisa & al. 2019, PISA18 Ensituloksia. Suomi parhaiden joukossa. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:40. Haettu 30.5.2020 osoitteesta

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161919/PISA%2018%20ensituloksia%20esite.pdf>

Lukuliike. (2020). Haettu 31.5.2020 osoitteesta

<https://lukuliike.fi/>

Luukka, M. (2013). Opetussuunnitelmat uudistuvat: Tekstien lukijasta ja kirjoittajasta monilukutaituriksi. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Kielikoulutuspolitiikan verkosto.

<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2013/opetussuunnitelmat-uudistuvat-tekstien-lukijasta-ja-kirjoittajasta-monilukutaituriksi>

Malinen. J. (2018). Kannattaako kirja ahmia silmillä vai korvilla? Äänikirjat vähentävät stressiä ja ovat näppäriä, mutta toisinaan kannattaa myös pysähtyä lukemaan. Haettu 30.5.2020 osoitteesta:

<https://yle.fi/uutiset/3-10290663>

Martikinen. E. (2019). Kiva lukea! Analyysi Lastenkirjainstituutin lukemiskyselystä 2019. Haettu 31.5.2020 osoitteesta

<https://lastenkirjainstituutti.fi/2016/wp-content/uploads/2020/02/Kiva-lukea-kysely.pdf>

Nuorisolaki 1285/2016. Annettu Helsingissä 21.12.2016. Haettu 30.5.2020 osoitteesta

<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Prince, J. D. (2013). *Gamification*. Journal of Electronic Resources in Medical Libraries, 10(3), 162-169

Statista (2020). *Instagram: distribution of global audiences 2020, by age and gender*. Haettu 31.5.2020 osoitteesta

<https://www.statista.com/statistics/248769/age-distribution-of-worldwide-instagram-users/>

Säntti.R & Säntti, P. (2011). *Tiedosta, määrittele ja hyödynnä*. Teoksessa Aaltonen-Ogbeide, T., Saastamoinen, P., Rainio, H. & Vartiainen, T. Silmät auki sosiaaliseen mediaan (14-45). Helsinki: Tulevaisuusvaliokunta.

Tietosuojavaltuutetun toimisto. (2020a). Usein kysyttyä EU:n tietosuojasetuksesta. Haettu 30.5.2020 osoitteesta

<https://tietosuoja.fi/gdpr>

Tietosuojavaltuutetun toimisto. (2020b). Oikeus poistaa tiedot. Haettu 30.5.2020 osoitteesta

<https://tietosuoja.fi/pseudonymisointi-anonymisointi>

Tilastokeskus (2018). Suomalaisten internetin käyttö 2018 – viestintää, asiointia, tiedonhakua ja medioiden seuraamista . Haettu 25.5.2020 osoitteesta

http://www.stat.fi/til/sutivi/2018/sutivi_2018_2018-12-04_kat_001_fi.html

Tilastokeskus (2017). Kirjojen lukeminen lisääntynyt – luettujen kirjojen määrä pienentynyt.

Haettu 25.5.2020 osoitteesta http://www.stat.fi/til/vpa/2017/03/vpa_2017_03_2019-04-25_kat_001_fi.html

Tulonen, U. (2020). Lukemisen, sosiaalisuuden ja pelillisyyden risteymiä Goodreads - sivustolla. Haettu 31.5.2020 osoitteesta

<https://lukemattomat.turkuamk.fi/kirjasto/1018/>

Wolf, M. (2019). *Silmäilystä on tullut normaali tapa lukea - ja se mullistaa yhteiskuntamme.* Niin&Näin. 1/19. 35-38.